

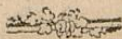

§. 1.

Phthisis, $\Phi\theta\acute{\iota}\sigma\iota\varsigma$ Graecorum, a $\Phi\theta\acute{\iota}\omega$, $\Phi\theta\acute{\iota}\omega$, *tabesco*, originem ducit. Attici illam $\Phi\theta\acute{\iota}\omega\varsigma$ a $\Phi\theta\acute{\epsilon}\omega$, *corrumpo*, deriuando nominant, propter vitium, quod corpus hoc in morbo contrahere solet. Sumitur vero apud auctores phthisis aut sensu latiori, aut strictiori; Prius dum fit, pro tabe totius corporis, ex qualibet causa orta, habetur: Sin vero posterius, pro illa tantum tabis specie, cuius causa in pulmonibus est quaerenda, et tunc proprie *pulmonalis* est. Est igitur morbus, a vitio pulmonum ortus, et cum macie febrisque lenta coniunctus.

§. 2.

Phthisin antiquis morbis esse annumerandam, iam iam satis constat. In omnibus paene medicorum veterum scriptis eius fit mentio. HIPPOCRATES de illa in libr. *Epid. Aphorism. Lib. Prognost. De Morbis, De partibus corporis, Praenot. et Coac.* differit.

differit. RHAZES, Arabum medicorum non vltimus, Libr. IX. ad *Mansur*. et ABU OSEIBAH (a) Cap. IX. de phthifi loquuntur. GSCHUSUIS (b) quidem ait, primum inter Arabes, qui phthifi periret, fuisse JASUM, circa centes. annum ante *Christum* natum, vt VAKIDENSIS affirmaverit. Sed sit fides penes auctorem, cum scriptores medici longe ante hoc tempus iam phthifin cognitam habuerint, et inprimis HIPPOCRATES, optimus eius aevi observator, illam, vt morbum vulgarem, pertractarit.

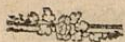
§. 3.

Signa phthiseos diagnostica praecipua sunt: Macies, febris lenta, tussis humida i. e. cum sputo iuncta, aut sicca, dolor thoracis, respiratio difficilis, pallor cutis, et prostratio virium. Si vero *sputum* spectes, dividitur phthifis in *siccam* et *humidam*. In illa aut nullum, aut saltem paucum sputum adest, in hac autem aeger cum tussi aut faniem, aut pituitam, aut bilem eicit, quae varietas sputi divisionem eius in *ulcerosam*, *pituitosam* et *biliosam* fecit.

Ab

(a) IO. IACOB REISKE et IO. ERN. FABRI
Opuscula medica ex monumentis Arabum,
edit. III. GRUNERI Halae 1776. Obs. XVI.
pag. 58.

(b) Ibidem. Obs. XII. pag. 28.

Ab aliis morbis phthisis facile distinguitur :

- 1) *Ab asthmate*, eo, quod in hoc nulla febris adest, nec macies.
- 2) *A tussi convulsiva*. Haec morbus est infantum spasticus, subito invadens, raro cum febre coniunctus, epidemice grassans, plerumque sex aut novem hebdomades perdurans, sed haec quidem in phthisi desunt. Tussis convulsiva cum impetu incipit, et sub initio maxime aegros vexat, contra phthisica tussis lente et paullatim venit, et in fine morbi augetur.
- 3) *A tussi catarrhali*. Catarrhus morbus est valde vulgaris, cum febre quidem coniunctus, sed benigna, quae intra VII. — XIV. dies decedit, subito homines invadit, sed marcor et debilitas fere absunt. Et in diuturno catarrho, phthisi simillimo, abest febris.
- 4) *Ab atrophia*, differt phthisis sede morbi. Illa praecipue infantes aggreditur, et obstructioni glandularum mesaraicarum maxime debetur. Marcorem quidem adiunctum habet, sed nullam tussim.
- 5) Idem discrimen quoque est *inter phthisin et tabem siccam atque hecticam*. Hae plerumque a morbis aliis, imprimis febribus, remanent, et ab viscere obstructo abdominis dimanant. Febris hectica quidem vna adsunt et macies, sed tussis

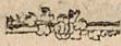
cum sputo absunt. In fine morbi quidem interdum accedit tussis aut sicca, aut humida, sed haec tantum consensualis est et accessoria, ab acrimonia sanguinis tabidi orta.

6) *Tabes dorsalis a phthisi* facile distinguitur: Febris lenta et macies quidem utriusque sunt communia, sed reliqua illius symptomata, dolor dorsi, sub initio tantum sensui formicarum similis, polutio, exsiccatio et deminutio penis, in phthisi deficiunt. Pulmo in tabe dorsali sub initio morbi sanus est, et tantummodo in fine ex consensu afficitur.

7) Ad *phthisin a peripneumonia* discernendam sola febris sufficit, quae in hac acuta est, in illa diuturna.

§. 4.

Morbus hic atrox et periculosus permultis *causis* oritur, variis, valde inter se differentibus, interdum coniunctis, ita tamen, ut difficile sit ad affirmandum, utrum quaedam praedisponentibus aut occasionalibus sint annumerandae. Quin etiam morbus nomine quidem idem, sed natura sua diversus est. Nam phthisin siccam et humidam, ulcerosam et biliosam, hanc et pituitosam eandem esse, nemo artis peritus contendet. Causae itaque adsint necesse est, quae solam phthisin siccam, aut
solam

5

solam humidam, aut vtramque proferunt. Singulas ergo exponamus.

§. 5.

Causa phthiſeos cuiusque proxima sunt vitia pulmonum, cum sanguine prauo et acrimonia quadam copulata. Differunt inter se haec vitia, et pro diuersitate varias phthiſeos formas inducunt, nempe 1) Phthiſin ſiccā, ſi ſcirrhi, nodi, tubercula, calculi, indurationes vel vomicae opertae intus ſunt, 2) Ulcerofam, ſi vlcera et vomicae apertae infeſtant. 3) Pituitofam, ſi pituitae aut mucii aggeſtio et hinc facta vaſorum obſtructio vrgent: 4) Bilioſam, ſi bilis copia per metaſtaſin in pulmones delata eſt. Sanguis in quaque phthiſi cacochymicus eſt, in vna maxime pituitofus, in altera muriaticus, in alia acidus, partibus blandis, oleoſis et nutrientibus privatus, vnde aeſtus hecſticus et febris veniunt, nutritio corporis perditur, et hoc ocyus ferius marceſcit. Tuſſis autem, dolor thoracis et respiratio difficilis, a pulmonibus affectis originem ducunt.

Hanc cauſam phthiſis propriam, proximam, permultae res, accidentia, diſpoſitiones, morbi, excitare vel inferre poſſunt, ideoque etiam ipſam phthiſin. Nam morbi cauſam proximam progignere, idem eſt, ac ipſum morbum producere.

§. 6.

Praedisponentium ad phthisin caufarum copiofa est cohors, quarum quaedam mere praedisponent, aliae autem vna, vti occasionales, agunt, et licet nulla huiusmodi accedente, tamen phthisin concitare possunt, qui effectus aut inde venit, quod per longum temporis spatium adsint, aut ab modo, quo corpus invadunt.

SECTIO I.

CAUSAE PHTHISEOS PRAEDISPONENTES SENSU STRICTIORI SIC DICTAE.

§. 7.

I. *Haereditaria dispositio.* Meum hoc loco non est inquirere, vtrum morbus per haereditatem propagari possit, nec ne, et argumenta examinare, quae medici veteres et recentiores in vtramque partem attulerunt; Nam experientia sola, optima artis nostrae magistra, iamiam satis docet, sanos progignere sanos, et vice versa. Quotidie videmus homines, optima sanitate et corporis constitutione athletica, infantes gignere, eadem valetudine praeditos, et contra toties, immo saepius observamus, homines aegrotantes arthriticos, venereos, hypochondriacos, epilepticos, quorum proles eadem
labe